De ballade van de vleermuis

Martien Beversluis

bron
Martien Beversluis, *De ballade van de vleermuis*. Uitgevers-Mij. "De Oogst", Blaricum 1925

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/beve004ball01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

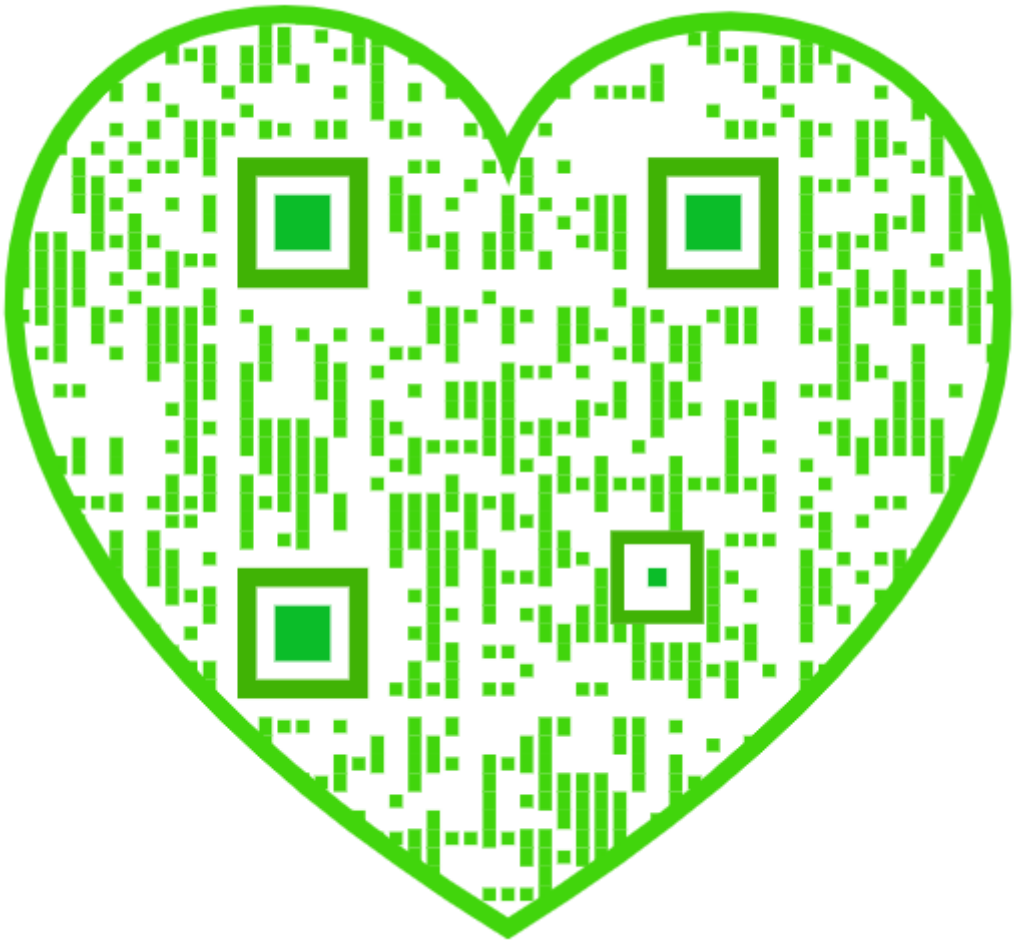

Eerste zang

't Is onder schaduw van beblaarde takken,
of achter luifel van verlaten straat,
een duistre vlinder aan de kale vlakken
van lage schuren in vervallen staat,
't is daar waar niemand langsgaat dan de kilte,
wat wind, wat schaduw, saam tot lauwe vlaag,
tot blinde spiegel van de lichte stilte
der zomerdagen die staan uitgelaaid,
waar zij, de vleermuis, als een blad aan strakke
rusthoek is eenzaam aangewaaid.

Ze lijkt de muurpen die de steenen saamklemt,
de zwaluwstaart wel van vermolmd stuk hout,
een grauwe vochtvlek of het mos dat aanzwamt,
ze lijkt de steen wel even stil als oud;
geen zonnewaaier die voorbij zal streelen
en haar verwekken tot een vlucht in 't licht,
want het blijft scheemring en haar vlerken deelen
geen andere wissling dan een diepere schaûw,
dan slechts de adem die het leven aandampt
van dauw tot dauw.

De morgenschemer en 't gevlam der kimmen,
slapende bloemen die geen winden schennen,
zijn haar bij 't zwerven als verkilde schimmen
waarlangs zij blind scheert zonder één herkennen.
En wie haar gaan ziet langs de leege wegen
onder den hemel als een bleeke zweem
vergeet haar weer of denkt haar klevend tegen
een klamme kerkmuur, aangevlerkt als haat,
en schuwt haar hulploos slap'aan teere pennen
als angst en kwaad.

Laat in den avond als de boomen bukken
hun kronen dieper tot inwendigheid,
en staan als vaster en als breede stukken
van kracht in 't hoogs der onbestendigheid;
als late nagloed nog de lucht doorluistert
waarin de sterren siddren bleek en ijl,
is 't of haar vliezen aan den steen gekluisterd
bewegen even.... tot.... in steilen kans
ze ruglings loslaat als een fel wegrukken
uit dood tot dans.... tot dans.... tot dans.

Dan.... hoe ze wegzwerft over huis en hagen
verblind en wanklend in onhoorbre tocht,
de muren vlaklangs en de lage kragen
der heesters en der hooge popels, bocht
na bocht omfladdrend of ter aarde dalend,
diep neergetuimeld in onrustige vaart,
en opwaart werpend zich, in zwieren dwalend,
de gouden luchten zwijgende doorzwingt,
gelijk een vogel met verwarde slagen
haar nest omkringt.

O! hoe ze oprukt in verdwaasd geveder
van kant'ge vleugels tot den hoogsten kruin,
O! hoe ze afzwenkt en schuinaf terneder
stort in de diepte van een donkre tuin;
en in den bogert tusschen de pilaren
der korte boomen om en om blijft waren,
d' omfloerste toortsen van de perelaren,
tot ze weer eensklaps tot den sterrenklaren
nachthemel opklimt als een lamme worp,
en over 't koren onder schaduwzware
lanen van popelen komt uitgevaren,
en als een nachtuilvlinder om lantaarn
zwaait om 't verlichtte dorp.

Zoo zwerft een sneeuwvlok op de zeer ontzinde
Decembernachtstorm over aarde's vlak,
zoo danst het blad weg der Novemberlinden,
zoo zijn de wegen der onzichtbre winden
na diepe stilte voor de donder brak;
zoo neemt de twijfel en 't gezweept verlangen,
door nachtlijke uren haar gejaagde gangen,
tot in den morgen voor lichts wederkeer,
ze nederkomend van een raadloos dolen,
de stille rusthoek vindt waar ze verscholen.
gelijk een klacht hangt en aan God bevolen,
en wenscht niet meer.

Tweede zang

Zij was de stilste van die met haar waren
in 't hooge huis waar haar het leven riep,
zij was het water dat kwam langs gevaren
vanaf de bergen en zacht verder liep,
wier zoet gestroom ze vroeg lag na te staren
en te beluistren tot ze boog en sliep.

Zij was de weide die de stroom bezoomde,
met hooge popels, altijd ruischende,
zij was de schaduw die er onder droomde,
als de koele aandacht ijl en suizende,
maar ook de opstand als de wind aanstroomde,
maar ook de kronen trotsch en bruischende.

Geen andre wissling brachten haar de dagen
de zuivre dagen van jeugds goede tocht,
dan wegen vinden en naar wegen vragen,
en verder stroomen van bekende bocht,
geen andre wissling dan wat vreemde vlagen
van plotse windkracht die om doortocht zocht.

Wanneer de regen op de wingert tikte
een zomernanacht als haar zuster sliep,
ontsloop ze 't bed en tastte en verschikte
ze zacht de tuindeur.... of een stem haar riep?
en wachtte en lachte als de wind beschikte
en donker strelend langs haar lichaam liep.

Ze minde 't komen van de heuvelkammen
der breede ossen in 't beboomde dal,
hun zwijgend stilstaan aan de kale stammen
of half geklommen tegen aarden wal,
maar meer het dansen nog van vele vlammen
op kop en schoften neer bij zonneval.

Ze minde 't rondgaan als het uur al laat is,
der grauwe vleermuis die haar huis omzwong,
ze hield van alles meest wat desolaat is,
en uit de eenzaamheden tot haar zong,
het nachtlijk trossen-dansen der clematis,
die in haar tuin neerviel gelijk een sprong.

't Gebogen droomrig staan der stoeren ruinen
bij regenavond in het mistig land,
het voelen siddren van bewaaide kruinen
door smalle stammen heen aan open hand,
en al wat overboog uit vreemde tuinen
en bloeide dubbelwild aan beider kant.

De jonge drijver die de ossen leidde,
elk'avond van het boschpad naar beneê,
wist van 't verlangen dat haar lippen zeiden,
en liet de kudde aan den weelgen wal,
en wachtte niet meer als zoolang maar leidde
haar blind ter diepte van het duister dal.

De dagen lichter en weer dagen bleeker
versprongen langs haar heen als vonk tot vonk,
ze was zich zelve sterk en weer onzeker,
en was van beiden als zij nam of schonk
Zij was en popeltrots en koele Jeker,
die haar weerspiegelde.. en die ze dronk.

Zij was de stilste van die met haar waren
in 't hooge huis waar haar leven riep.
Zij werd een arm blad in de storm der jaren,
die tilde haar hoog op en verwierp haar diep,
tot zij zich klemde aan steile wanden
van laatste liefde en van laatste schande,
en daar maar rusten wilde tot ze sliep.

Derde zang.

Haar handen lagen stil en wachtten
het droeve en lange avonduur,
in haar bewegen en gedachte
was noch het bittre meer noch zachte
maar slechts de asch nog van het vuur
waarin ze eenmaal rees en lachte.

Bekende liefde.. veel misdeelde,
van elken dag en elken nacht,
was als een bloem waarmee ze speelde,
die z' onnadenkend schaadde en streelde,
en de verwelkte geur herbracht
van vroege langgebroken weelde.

Soms als een bliksem deed verscheuren
het nachtzwerk in één felle schicht,
en alles stond opeens in kleuren,
was 't of van jeugds verlicht gebeuren
plots gordijn werd weggelicht,
tot het weer donker werd en treuren.

Uit vensteropening en portalen
scheen haar het leven vergezicht,
waarheen de voeten konden dwalen
als door onweezelijke zalen,
ten einde overlaaid van licht,
waarin ze nauw zou ademhalen.

In zachte dagen der seizoenen,
of in den nevel voor den nacht,
was haar het bijzijn van festoenen
van bloemen goed als visioenen,
dan streelden hare handen zacht
het open sterven der pioenen.

Zooals een golf, een schuimgekroonde
temidden andren ruischte en rees,
en voortrolde en met zwaarbetoonde
geweld neerstortte en dreunde en hoonde,
tot haar de kust ter rust verwees,
was zij de trotsche en de onttroonde.

Zooals een rosse tulp bij stonden
de wind nadanst voor 't open raam,
en danst zich dood, haar bladen wondden
zich los en doen de laatste ronde,
zoo hief zij zich in 's levens naam
gewillig op maar zeer geschonden.

O! eens 't geluk weer voelen prangen
als nimmer meer maar nooit genoeg,
maar O! de weemoed zwaar gehangen,
om armen moe van veel ontvangen,
de weemoed van het hart dat vroeg
niets meer veracht nog kan verlangen.

Maar èens nog.. en haar lippen trilden,
eens nog langs wangen hals en borst,
de volle stroom van jonge wilde
begeerte voelen gaan.... ze rilde,
en al haar wanhoop en haar dorst,
zwierde als een vogel op en gilde.

Tot in den schemer zacht en treurend
na zware en lang doorwoelden nacht,
het moede hoofd terzijde beurend,
zë insliep, nog de wals naneurend
die haar voorheen had weggebracht
in armen streelend en verscheurend.

Aan haar gesloten venster hingen
de webben zilverig van dauw,
en aan den rand der Oosterkimmen,
kwam reeds de morgen rozig glimmen
en ergens zwonk een vleermuis grauw,
ter steê van onbekende dingen.

Vierde zang.

De avond viel, de dennen raasden,
een woeste wind viel langs de heuvelen.
Verwrongen wolken overwaasden
het avondlicht.... in 't sparrebosch
was dood gekraak en waanzin los
in vele stemmen als van duivelen....

Ze ging langs zoom van bosch en zanden
gelijk een wolk wordt voortgesleurd.
Rondom haar woeien de guirlanden
der zanden ritslend en verscheurd.
Haar grauwe mantel, weggebeurd
door valsche vlagen, waaide zijlings
en waaide weer.... ze haastte ijlings
zich voort langs diepte en heuvelkoppen;
de plooien van haar zoomen stonden
rechtop te dansen als stijve poppen
in korte en frommelende ronde,
door toeval één en weer ontbonden.

Het dorre sparhout, winddoorvaren,
blies doode wijs door doode snaren;
tot aan den rand, waar zich hun grauwe
gewelven hieven op tot klauwen,
die haar ontweken en toeneigden
die haar vervloekten en bedreigden.
Weg.. vlood ze, zichtbaar en verscholen,
door open land, door schaduwholen,
aan duivel, storm of God bevolen,
waarheen, totwaar?
Zij trok de kap waaruit haar oogen
opvonkten vaster en 't vervlogen
gewaad van vleugels saam en dicht,
om straks te vliegen, blind, naar 't licht.

Zij was de vleermuis, vliezen spanden
zich over schouders.... armen.... handen
en aan haar borsten, grauw en kaal
hing 't grauw fluweel verstrakt en vaal.
Zij was de vleermuis die ze kende
uit vluchten die ze vroeger zag,
ze was haar lust en haar ellende,
haar uitvlucht en ternederwenden
naar dieper schaduw voor den dag.
De lange nachten, èven vaal
had zij in 't beeld van haar gezworven
de heemlen tegen en in wijder kringen
om oud geluk van schoone dingen,
wier donker scheemrende contoeren
ze noch vermeed noch wilde roeren,
maar altijd moest en moest omstrijken
met dieper bocht en hooger wijken;
de lange nachten immers ook
was zij het leven in gaan zwerven,
om in den dag van kracht en luister,
in aandachts koelte en twijfels duister
het even schijnbaar af te sterven.

En nu 't beleven wat de droom
gebracht had en dien grijpen willen,
de dwaze gril om droom en leven
in éénen dans dooreen te weven,
één avond nog in mom en masker
tot eigen weelde en verdriet,
tot anders afkeer, haat en laster
haar beeld zijn dat den muur verliet;
en tot de sterren in 't verschiet
opklimmen.. en de omfloerste maan,
de sterren aller haar gedachten,
de maan van haar geluk.... haar waan,
neerschieten, storten op tot God,
wegdrijven, dans'in mom en masker,
gelijk een bij vliegt ijdel tot
den kroon van een gebroken aster.

Zij trok de kap waaruit haar oogen
opvonkten vaster en 't vervlogen
gewaad van vleugels saam en dicht,
om straks te vliegen, blind naar 't licht.
Zij was de vleermuis, duister spanden
zich over schoudren, armen, handen
de vliezen in gevallen lijnen,
maar straks ze uitslaan en verschijnen,
en fladdren, fladdren haatlijk tusschen
het licht dat niet is uit te blusschen,
't geluk dat ze in een laatste gril,
zal grijpen of ten doode kussen.
Ze was om lamplicht blind en schril,
de vlinder die niet sterven wil,
maar leeft tot ze verzengd van glans,
neertuimelt uit den laatsten dans.

Vijfde zang

De iepen van 't beboomde plein,
waartusschen avondlucht nog blaakte,
met wilde vlekken van karmijn,
vermengelden met diep gedein
hun takken die bij rukken kraakten.
Wat kraaien als verkoold papier
wist'in den storm geen weg te kiezen,
maar zwaaiden zonder vast bestier
van vleugels over 't zwart geslier
der kruinen, stakerig als biezen.
....Te midden dit onttakeld spel,
de gevel tot een rechte vlakte,
stond hoog en van verlichting hel
de vaste kracht van het hotel,
waarlangs de winden nedersmakten.

Geen lamp bewoog, geen vlam vergleê,
maar witte vonken tot een ketting,
omgloeiden tot een strak carré
de gele grot van het entrée,
met oogen starend van ontzetting.
....Ze gleed, de duisternis onttogen,
de vingers trillend om 't gewaad,
voor wind en onrust voortgevlogen,
schuw onder de verlichte bogen,
en zag in het vermomd gelaat
van gratie en doorstraalde oogen.
....De zaal lag in gedempte kleuren,
gelijk een tunnel diep en laag,
ze trilde.. en stond aan d'open deuren,
als teeder kind voor groot gebeuren,
toen de muziek brak.... en zich traag
als vaandelen omhoog liet beuren.
En weemoed en begeerte streden
een oogwenk saam in weifeling,
haar stille voeten nog vermeden
het steile diep der eerste schrede,
- toen is ze in één duizeling
plots in dien luister afgegleden.

Geen die haar kende, maar de blikken
van hen waarlangs ze schielijk vlood,
vervolgden haar met nijd en streelen,
't was laster werpen... en liefde stelen,
in scherp gevecht van oogenblikken;
zij lag in het gezicht der dood
gelijk te lachen en te snikken.
Zoolang een altaar waarvan tongen
van vuur uitrezen hoog en veel,
die knettrend weder zijwaarts sprongen,
in vonken of tot vreemde wrongen,
kwam de muziek van het tooneel
in wilden brand omhoog gezongen.

Van achter palmen en gordijnen
langs spiegelen en door transparent,
als regenbogen en fonteinen
tot steekspel van carré en lijnen,
kwam van guirlande en van wand
het licht der lampen overschijnen.
....Te midden schuivling en gelach,
als in een koortsdroom, vaag maar kenbaar,
was 't of haar oog door rook en rag,
vanaf 't tooneel gekomen zag
een mensch, met schreden onafwendbaar,
die stilhield plots bij bekkenslag....
Zij zag hoe zijn doorzichtbaar kleed,
ijl tusschen hen verloren gleed
men volgde 't spoor waarin hij schreed
maar hij was duister en onvindbaar.

Te midden schufling en gelach
kwam hij dien luister te doordolen,
en voerde 't wezenloos gezag
der sleependzingende violen,
en leidde onzichtbaar voet naar voet
en lijf naar lijf onzegbaar zoet,
te midden allen zacht en zeker
was hij hun schim en hief den beker
en stortte zijn bedwelming teer
op borsten en op lenden neer.
Te midden schuifling en gelach
was hij de dood die niemand zag,
was hij het vochtig licht der oogen,
de zachte stem, de zachte logen,
de vreemde lust die nederblikte,
de koele nachtwind die beschikte,
te midden schuifling en gelach
was hij de waanzin die verstikte
was de dood die niemand zag.

Maar één van allen wist en wenkte,
kende de rust die om hem was,
viel in zijn armen die haar krenkten,
als in den tuin ternederzwenkte,
de vleermuis, die zij zelve was.
In zijn verrukte armen voerde
hij haar door hartstochts wildernis,
door schemervakken, door prieelen.
de luchters onder en de velen
der bloemgeluifelde balconnen
lichttunnelen door van lampionnen,
door zijzaal, gangen en portalen.
op zwoele maatklop van sandalen,
omvlaagd van bommen en symbalen,
zag men haar komen en verdwalen.

In zijn nerveus gekromde handen
was zij de welkende guirlande,
was zij de aangestrikte pracht,
versneden bloem voor éénen nacht,
was zij een dansende papaver
aan open raam voor wind en licht,
de ranke wieg der hooge haver
voor 't nadervegen van de zicht.
....Haar oogen bevend en geloken
de grauwe vleugels wijd gebreid,
herdacht ze hoe in vroeger tijden
de popels ruischten uit de weiden
en waren rechtop en bereid
voor elken storm maar niet gebroken.

Verdoolde zij op oude wegen,
met wingertbloei aan beiden kant,
en in dien droom zag zij 't bewegen
der ranken weer bij 't nedervegen
der koelte van het heuvelland,
en alles doemen aan zacht verschiet,
en O! het lachende verdriet
der nederritselende regen.
....De wimpers trillend van veel licht,
en het gelaat bleek achterover,
lag ze in gezang en wiegde als
een schaduwvlek mee in 't gewals
van zonnevlekken door dicht loover.

Soms opgeschikt, wanneer een golf
van tambourijngerinkel plenstte,
die haar bestortte en bedolf,
zag zij als opgeschrikt weer even
uit diepen droom het werklijk leven,
dat zij terugstiet en verwenschte.
Schaduw en licht als onverklaarde
zachtmoedigheid tot één gebracht,
wanhoop en ijle vrede omwaarde
haar vluchtend wezen ijlend naar de
volkomenheid die zij zich dacht.
Zoo zwerft een sneeuwvlok over d' aarde
in storm van een Decembernacht.

De verre morgen vleide ginder
op 't koude land zijn vale damp,
de kaarsen gloeiden mat en minder,
en de muziek in laatst gezinder
verwalmde bij vermoeid gestamp;
zij lag als een verzengde vlinder
bij 't stervend licht der hooge lamp.

.....

Haar voeten voerden haar herkeerend
ter deure voor den morgen weer,
en hare vleugels schuw te samen,
zeiden het laatst en donker amen,
en zonken diep ternederscherend
bij wanhoops hooge stilte neer.

Slotzang.

De avondlijke middag zeeg
als nevel neer in de vertrekken,
de tuin lag wit en winterleeg
en van het dak zwierf fijn en veeg
de stofsneeuw nog door d' open hekken,
ze stond aan 't duister raam en zweeg....

Soms als een windstoot dwarrlend ging
met sneeuw van 't dak voorbij de ramen,
was 't of een floers van tranen hing
voor 't licht, tot in een werveling
't als wolk ter aarde stortte saam,
onhoorbaar zacht en plotseling.

Met oogen moe en zwervend ving
ze 't spel op van vergaan en zweven,
en haar gedachten onderling
was sneeuwvlucht die ten onder ging,
maar even toch was 't of haar leven
zweefde en in zachte armen hing.

En geen verwijt meer en geen namen
geen rest van oude onrust bleef,
ze was nu sneeuw voor duistre ramen,
de sneeuw die vluchtte en zonk te samen,
en wit langs wijde aarde dreef,
van alles nemen en beamen.

Wie eens de zachte avond voelde
gedaald in liefdes paradijs,
hij zoekt den luister niet der dingen,
noch heft het hoofd bij wederzingen
van lieve en langverloren wijs,
maar zwerft in zijn herinneringen
het schimmig land af van weleer,
en klemt zich vast aan Uwe zwingen
Aandachtigheid, en wenscht niet meer.